

ПТОЛОМЕЈЕВИ ОРИНЕЈИ (ОРИНИ) И НАШИ ГОРАНЦИ*

Научна мисао у историји српског и других балканских народа и данас је далеко од дефинитивног и прихватљиво расправљаног питања о њиховом имену и прапостојбини. Ово утолико пре што су остали непознати извори о сеоби Словена и почецима српске историје на овим балканским просторима. Овде мислимо на оне изворе које је могао да користи византијски цар и писац Константин VII Порфирогенит у свом делу *De administrando imperio*.

Поткрепљујући Порфирогенитово тумачење "по етимолошком имену Срба" да је у питању ропски народ (лат. *servi* - робови), тенденциозна и диригована нордијска (германска) теорија непрестано покушава да Србима наметне "комплекс народа без корена и стабла". Тиме подстакнут, мој професор класичних језика и наш велики лингвист светскога гласа Милан Будимир, у својој студији *Антика и Пеластии* (1959), трагајући за постојањем пелашког писма и језика везаног за старосрпски ареал, наводи следеће: "Уколико ми је познато, проф. М. М. Васић био је први у нашем делу Европе који се дигао против нордизма и који је карпатско-подоунавску културу довео у везу са културама анадола и источног Средоземља. Како су немачки стручњаци (и њихови словенски следбеници) готово подруг века господарили европском науком, нарочито у погледу антике и истока, треба ће још труда и времена да се изврши ревизија традиционалних схватања, изграђених у духу нордизма."

Насупрот и данас укорененом схватању о Србима "дошљацима" и једној флотантној маси на балканском поднебљу, П. Ј. Шафарик је у свом делу *О пореклу Словена* (1828), још средином прошлог столећа указао на античке изворе по којима је овде било Срба и пре "Велике сеобе", мислећи на раније досељавање њихових сународника из Пропонтиде и Закавказја. У свом доказном поступку Шафарик је и данас остао непревазиђен, будући да се ослонио на римског енциклопедисту Гаја Плинија Секунда (23-79. г.)

* Аутор: проф. др Миодраг Стојановић, Филолошки факултет Универзитета у Београду

и на хеленистичког географа Клаудија Птоломеја (87-165), као и на многе друге древне и новије писце.

Антички писци забележили су топониме и етнониме који без сумње имају словенски корен, као што су имена племена *Coralii* (Горштаци), *Dolonci* (Дољани), *Moriseni* (Приморци); затим имена градова - *Bilazora*, *Debebus*, *Serdica*; име реке *Strymon* и друга.

Римски историчар Ливије (59. г.п.н.е. - 17. г.н.е.) сведочи да су Трачани имали жупане и саборе баш као и Срби на овим просторима у средњем веку. Ако поклонимо поверење Теофилакту, писцу из седмог столећа, који трачко племе Гети изричито назива Словенима (*Getae, seu quod item est, Slavini*), може се прихватити да су Трачани Словени. Познији византијски писци записали су више таквих словенских имена, па су и земљу од Балкана до Егејског мора изричито називали *Sclavinia*. У то нас посебно уверавају топоними древне Тракије и Македоније, као и животопис светог Димитрија.

Најстарији запис о српском имену налазимо у Плинијевом делу "Историја природе" (*Historia naturalis*, VI с. 7, 19) у латинизованом облику *Serbi*, на територији североисточне обале Црног мора, у Закарпатју. Податак је забележен средином првог века нове ере, а само једно столеће касније име *Serbi* срећемо код хеленистичког природњака Клаудија Птоломеја. У његовом делу "Географија" читамо следећи опис старосрпске локације: "Inter Ceraunios montes et Rha fluvium Orinaei et Vali et Serbi (између Кераунског горја и реке Ра - смештени су - Оринеји и Вали и Срби), C. Ptolomeus Geographica ..., V, р. 9). О томе и Шафарик примећује да "име *Srb* налазимо код Плинија и Птоломеја као име једне сарматске народности између Меотиса (Азовског мора) и Волге на данашњој реци *Serba*."

Ово место географа Птоломеја везује се за српско име на подручју Закавказја, где се некада налазила и нека друга Албанија. Управо тај податак, као и чињеница да су ороним Кераунско горје, у значењу "муњоносне горе" (*segaunos* - муња, гром) антички грчки писци употребљавали и када су желели да означе планински венац у Епиру, сада Кимара, високу гору дуж епирске обале, подстакли су нас да потражимо извесну географску подударност између Птоломејевог Закавказја и епирског поднебља, односно шарско-пиндског планинског масива.

Оно што је овде посебно занимљиво, то је да се у грчком називу Оринеји (Орини) препознаје српско име *Горанци*, дакле, житељи планинских области.

Свака боља и потпунија географска карта и данас бележи на албанским просторима, посебно на правцу Корча-Валона много српских оронима и хидронима. Усред јужне Албаније уздиже се планинских врх српског имена Островица, а североисточно од њега лежи највећи град у овој области - *Корча*, српски топоним Горица, што је преко грчког дублета *Korytsa* дало данашњи албански облик. Према запису истакнутог немачког романи-

ста Густава Вајганда (1860-1930), који је, у лето 1889, путујући по средњој Албанији, у књизи о Аромунима, записао да Корча "лежи у подножју једног узвишења које је прекривено засадима винове лозе. Ово узвишење пробио је поток *Морава*. Морава дели овај град на две половине и тече у проширену долину реке Дунавице".

Јужно од Корче је *Каменица*, а југозападно *Потом*, некадашњи Подхум (Подбрдо); западније од њега су места *Главе* (Глава), *Церавода* (Цуривода), област *Требесхини* (Требишња), па река *Вијосе* (Војуша), на којој леже три града са српским именима: на њеном доњем току је град Селенице, јужно од ушћа реке Сушице; на средњем току, и то на ушћу реке Деснице у Војушу, лежи *Клисуре*, а у горњем току Војуше, али у Грчкој, лежи град *Коњица*.

Остали су, дакле, неизбрисиви топономастички трагови Срба староседелца на овом простору данашње Албаније. Јер, топоними и етроними, као што су Горица, Горанци, Каменица, Глава, Клисура и сами довољно говоре о својој старини на овој географској трансверзали. Била је, како знамо на том правцу јака словенска миграциона струја и у каснијем периоду, којој посебно треба захвалити што су многи славеносербски географски појмови преживели вихорну ратничку и етничку историју на овом делу балканског поднебља.

Према археолошким налазима и палеонтолошким студијама, област кераунског горја шарско-пиндског планинског масива, као и највећи део данашње Албаније насељавала су бројна индоевропска племена, без неког одређеног етничког јединства, као што су били *Briges* (Брежани), *Rugii*, *Getae*, *Dardani* и друга. Зна се ипак поуздано да је на овом правцу превагнула доцнија сеоба Словена у седмом веку, а да Албанце, под тим именом, помиње Ана Комнина, у делу *Алексијада*, посвећеном њеном оцу и византијском цару Алексију Првом Комнину (1081-1118), тек у једанаестом веку.

Поновним читањем античких писаца и у светлу најновијих открића у археологији и палеолингвистици, Шафарикови следбеници М. Будимир и други поткрепљују тезе о много ранијем присуству Словена у Европи и Срба на Балкану.

Фотографија 10: *На врху Рудоке* (фото М. М. Радовановић)

Фотографија 11: *Свадбена свечаноси* (фото Б. Пелиновић)